

Підготовка керівників дошкільних навчальних закладів до впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес.

З появою Базового компоненту дошкільної освіти, що розкриває інваріантну та варіативну частину змісту дошкільної освіти, відкриваються широкі можливості для створення регіональних та авторських програм, впровадження в практику роботи дошкільних навчальних закладів інноваційних педагогічних технологій.

Сьогодні багато що з минулого досвіду не відповідає потребам сучасного дошкільного закладу, як і суспільства в цілому. Тому для того, щоб освітня галузь продуктивно розвивалася, потрібні нові ідеї, нові технології навчання й виховання, керівництва закладом. Усе це вимагає апробації в інноваційній діяльності, яка повинна або довести доцільність і прогресивність висунутої ідеї, або спростувати її. Проте інноваційна діяльність - не мода, її не можна проводити без належного наукового обґрунтування.

Добре організована інноваційна діяльність завжди має характер наукового пошуку, прогностичне спрямування.

З цією метою треба опрацювати багато наукової й методичної літератури з проблем, що підлягають розробці. Отже, на рівні дошкільного навчального закладу інноваційна діяльність передбачає цілеспрямований процес застосування інновацій (zmіни всередині системи) й експериментальної перевірки результативності й можливостей використання інновацій в інших дошкільних навчальних закладах.

Визначилися основні напрями інноваційної діяльності дошкільних навчальних закладів. Найголовнішими серед них є такі:

- > апробація вітчизняних і світових освітніх та педагогічних інновацій;
- > апробація інновацій, розроблених у ході експериментальної роботи регіонального рівня;
- > розробка й експериментальна перевірка продуктивності й можливості застосування освітніх і педагогічних інновацій;

> застосування освітніх і педагогічних інновацій.

Пріоритетними завданнями педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, є:

> вивчення освітніх інновацій, визнаних ефективними вітчизняною та світовою педагогічною наукою, а також ефективність їхнього впровадження в інших дошкільних навчальних закладах;

> моніторинг ефективності впровадження інновацій, розроблених педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів;

> створення бази даних щодо впровадження освітніх і педагогічних інновацій у дошкільних навчальних закладах;

> розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи дошкільних навчальних закладів, які здійснюють, інноваційну діяльність.

Успішне здійснення інноваційної діяльності обумовлено наявністю інноваційного потенціалу.

Чинниками, які визначають інноваційний потенціал освітнього закладу є:

> матеріальна база;

> рівень професійної кваліфікації, освіти, стаж роботи, вік педагогів;

> можливості впровадження нововведень, та контролю за процесом впровадження;

> готовність керівника до нововведень.

Практика показує, що інноваційна діяльність завжди пов'язана з ризиком, бо інноваційна діяльність - це діяльність зі заздалегідь невідомим результатом.

Це може статись тому, що:

а) частина задумів не здійснюється через несприятливі умови (кадрові, матеріальні, морально-психологічні тощо);

б) деякі передбачення виявляються помилковими.

Оскільки негативних наслідків під час інноваційної діяльності не завжди можна уникнути, то виникає питання: як їх подолати? Окреслимо

шляхи.

Це можливо в разі ретельної підготовки і доброго науково-методичного забезпечення інноваційної діяльності.

Окрім того, у програмі роботи слід передбачати резервний час, щоб у випадку невдачі виправити ситуацію традиційними методами. Практично це означає, що вивчення наслідків інноваційної діяльності доцільно здійснювати не наприкінці навчального року, а до його завершення, щоб мати можливість компенсувати недоліки у межах поточного навчального року.

Дозвіл необхідний, коли інноваційна діяльність вносить радикальні зміни в освітній процес.

Механізм дозволу на інноваційну діяльність має бути таким:

- ✓ педагог або дошкільний навчальний заклад подають обґрунтування та план інноваційної діяльності, рекомендований педагогічною радою, на затвердження в орган управління освіти (районний, міський чи обласний - в залежності від масштабу інноваційної діяльності);
- ✓ уся інноваційна діяльність погоджується з відповідною кафедрою або навчально – методичним кабінетом інституту післядипломної педагогічної освіти.

Що дає учасникам інноваційної діяльності такий дозвіл? Він забезпечує:

- а) моральну, а за можливістю, і матеріальну підтримку з боку відповідних інстанцій;
- б) контроль за ходом інноваційної діяльності, поради щодо покращання роботи, пропозиції, нові ідеї;
- в) поділ відповідальності.

Отже, якщо керівник дошкільного навчального закладу опрацював необхідну літературу, окреслив необхідні напрями щодо реалізації стратегії і тактики майбутньої інноваційної діяльності, передбачив її результати, саме час сформулювати тему.

На цьому етапі інноваційної діяльності потрібен науковий консультант або помічник, який допоможе визначитися в деяких підходах до інноваційної діяльності.

Перш за все, необхідно окреслити, які протиріччя у практиці навчання й виховання примушують відмовитися від традиційних підходів і розпочати пошук нових. Треба знати відповідь на питання: чи актуальна ідея? Слід переконатися, що інновація, над якою планується працювати, ще не достатньо розроблена і не описана в педагогічній літературі.

Здійснення інноваційної діяльності передбачає:

- виявлення інноваційної ініціативи;
- створення інновації;
- розробку, експертизу й апробацію інноваційного освітнього проекту, який зумовлює вибір найбільш прийнятного варіанта стратегії розвитку освітнього закладу.
- одержання експериментальних результатів;
- апробацію одержаних експериментальних результатів;
- розповсюдження й освоєння інновації;
- збереження інновації.

Головними напрямами інноваційних перетворень у педагогічній системі дошкільних навчальних закладів можуть бути:

=> Педагогічна система в цілому.	=> Дошкільні навчальні заклади
=> Педагогічна теорія.	=> Вихователь.
=> Діти дошкільного віку.	=> Педагогічна технологія.
=> Зміст освіти.	

Враховуючи зміст і мету інноваційної діяльності, слід зазначити, що логіка її підготовки (планування) та проведення вимагає дотримання таких основних етапів:

Діагностичний етап - аналіз стану освітнього процесу з проблеми,

виявлення протиріч, які необхідно подолати, вивчення джерельної бази. На цьому етапі з'ясовується проблема й обґрутується її актуальність.

Прогностичний етап - тут здійснюється розробка інноваційного освітнього проекту. Цей етап охоплює: висування мети, формулювання завдань інноваційної діяльності, гіпотези, прогнозування очікуваних результатів, а також можливих негативних наслідків, побудови структурної моделі нової технології, продумування компенсаційних механізмів.

Організаційний етап передбачає створення умов для реалізації інноваційного освітнього проекту. Починати треба з підготовки матеріальної бази (приміщення, меблі, обладнання, фінансування тощо).

Далі - розподіл обов'язків між керівниками та учасниками інноваційної діяльності: хто за що відповідає, в чому будуть полягати функції завідувача, методиста, педагогів. Доцільно організувати постійно діючий семінар, де будуть відпрацьовуватися питання теорії й методики інноваційної діяльності.

Важливою складовою цього етапу є навчально-методичне забезпечення інноваційної діяльності: підготовка всіх необхідних дидактичних та інших матеріалів. Треба подбати про добір експериментальних і контрольних об'єктів, залучення наукового керівника або консультанта, моральне й матеріальне заохочення учасників інноваційного процесу.

Практичний етап - проведення вхідного діагностування, реалізація нової технології, аналіз зондажного обстеження і поточних результатів, корекція досліджуваної проблеми.

Узагальнюючий етап - обробка та аналіз даних, порівняння, співставлення результатів інноваційної діяльності з висунutoю метою, коректування гіпотези, структурної моделі нової-технології, оформлення та опис функціонування інновації.

Впроваджувальний етап - упровадження нової технології в педагогічну практику дошкільних навчальних закладів.

Слід зазначити, що вихідним моментом організації інноваційної діяльності є складання інноваційного освітнього проекту, який охоплює такі

основні компоненти:

- висування завдань,
- формулювання гіпотези,
- визначення етапів проведення, змісту діяльності на окремих етапах,
- підготовка документації та відповідної оргтехніки,
- розробка критеріїв для вимірювання результатів інноваційної діяльності.

Першочерговим тут є обґрунтування теми інноваційної діяльності. Так, можуть бути визначені такі теми: "Педагогічні умови формування екологічного світосприймання у дітей старшого дошкільного віку" або "Основи інтеграції різних видів художньо-естетичної діяльності в дошкільному навчальному закладі" тощо.

Актуальність інноваційної діяльності в дошкільному навчальному закладі має визначатися пріоритетними напрямами обласної (міської) програми розвитку освіти в регіоні.

Важливим елементом розробки програми є визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання його мети. Треба відповісти на питання: що хочемо створити у результаті організованої інноваційної діяльності? Цим підсумком можуть бути: нова технологія, ефективні методи навчання, педагогічні засоби, оригінальні навчальні плани, методичні розробки тощо.

Мета інноваційної діяльності завжди конкретизується через завдання, які потрібно визначити й зрозуміло сформулювати.

Так, сформульована мета інноваційної діяльності має визначати прикінцевий результат: "Формування естетичного сприймання художньої літератури дітьми дошкільного віку"; "Визначення впливу сучасної соціальної ситуації на особистість дитини дошкільного віку" тощо.

Окреслюючи логіку дослідження, необхідно сформулювати ряд завдань, які у своїй сукупності повинні з'ясувати - що необхідно зробити,

щоб мета була досягнута. Так:

- розробити технологію;
- розробити основні показники, діагностичні методики, які з'ясовують ефективність того чи іншого педагогічного впливу;
- створити систему роботи з окремого напрямку;
- визначити адекватні форми організації тощо.

У кожному випадку завдання наповнюються конкретним змістом, тому що вони диктуються метою та гіпотезою дослідження.

Як засвідчує практика, досить складною справою є конструювання гіпотези.

До останнього часу гіпотезу розуміли як недоведене наукове передбачення, що висувається для пояснення певного явища, потребує перевірки на практиці й теоретичного обґрунтування для того, щоб стати дійсно науковою теорією.

Гіпотеза - це розгорнуте передбачення, де викладена модель, система засобів, механізм того нововведення, за рахунок якого і хочемо отримати високу ефективність освітнього процесу. Висловлюється припущення, що за певних умов саме цей засіб є найкращим, найпродуктивнішим. Гіпотеза, як правило, формулюється за принципом: *якщо ..., то....* Вона не має бути самоочевидною, бо тоді нема, що доказувати.

Слід планувати **термін** інноваційної діяльності, передбачити її етапність. Це необхідний компонент інноваційного освітнього проекту. Іноді важко з'ясувати, на який період розрахована інноваційна діяльність, коли можна очікувати результати. Виникає ситуація: початковий діагностичний зріз фактично не проводиться, й отже, неможливо виявити, у чому ефективність розробленої технології у порівнянні з традиційною.

Відстеження результативності інноваційної діяльності має відбуватися згідно з концепцією постійного контролю за якістю дошкільної освіти, яка передбачає постійне вдосконалення роботи дошкільного навчального закладу.

Слід винагороджувати за досягнення позитивних результатів своєчасно, тому що педагоги повинні бачити прямий зв'язок між результативністю своєї роботи й винагородою.

Якщо підлеглі відчувають, що такого зв'язку немає, їхнє ставленні до праці, мотивація та продуктивність різко впадуть. Кожний педагог, який працює над утіленням нових педагогічних технологій має усвідомити, що в цьому колективі глибоко поважають і шанують тих, хто краще працює.

В дошкільному навчальному закладі щоденно, щотижнево, щомісячно тощо ведеться облік вкладу кожного педагога і відповідного результату.

Відбуваються регулярні опитування споживачів і замовників освітніх послуг (контрольно-діагностичні зразки обсягу знань, умінь і навичок вихованців, анкетування батьків тощо).

Причини управлінських невдач:

=> Відсутність загальної відповідальності за якість дошкільної освіти. Керівник ДНЗ повинен усвідомлювати, що якість освіти має бути грунтом усієї стратегії роботи колективу, бути основою річного планування закладу і перспективно-календарного з дітьми, не говорячи вже про повсякденну роботу педагогів.

=> Невміння керівництва ДНЗ чітко визначити мету, яка стоїть перед педагогами. Керівникові ДНЗ слід чітко визначити критерії результативності роботи, які мають бути реальними і яких може досягти колектив за умов напруженої роботи (не надто високими, але й не заниженими).

=> Неувага керівника ДНЗ до фокусування заходів щодо підвищення професійного рівня педагогів. Необхідно чітко уявляти систему підвищення кваліфікації педагогів не лише на рівні ДНЗ, але й методичного кабінету району (міста), інституту післядипломної освіти, узгоджувати своє планування роботи з планами вищезазначених установ.

=> Недостатньо сформовані у педагогів навички самоаналізу. Необхідно навчити педагогів піддавати сумніву кожну ідею, метод, що використовувалися раніше, а також фіксувати результативність як чинних, так і

недавно запроваджених програм, методик, технологій.

=> Ігнорування створенням невеличких ініціативних і творчих груп. Творчим групам можна делегувати не лише певні питанні функціонування закладу, але й вирішення методичних проблем, які постають перед колегами.

=> Нездатність спонукати педагогів до внесення пропозицій щодо ефективного функціонування й розвитку закладу.

=> Недостатня увага з боку адміністрації ДНЗ до обміну інформацією між педагогами за результатами відвіданіх заходів (методичних об'єднань, семінарів, курсів підвищення кваліфікації тощо).

Отже, неабиякого значення в інноваційній діяльності набуває оцінювання її ефективності, новизни, оригінальності. Саме тому виникає питання про **наявність критеріїв**, за якими це можливо здійснити.

Під критерієм слід розуміти мірило оцінювання визнаних параметрів, які описуються певними показниками. Параметри характеризують суттєві ознаки, певні властивості педагогічного явища або процесу, а показники - визначають змістове наповнення відповідних параметрів.

Отже, критерії оцінювання, параметри й показники будь-якого педагогічного процесу власне і є системою оцінювання педагогічних явищ, процесів, їхніх складових, в тому числі освітнього інноваційного проекту.

Наводимо систему критеріїв оцінювання інноваційної діяльності закладів освіти як середовища, в якому відбувається розвиток особистості дитини, розроблену А.Каташовим:

- можливості освітнього середовища щодо забезпечення полікультурного розвитку підростаючого покоління;
- динаміка розвитку інтелекту особистості за період перебування в даному середовищі;
- наповненість освітнього середовища духовним змістом;
- створення умов для самореалізації особистості у творчій діяльності;
- спроможність середовища задовольнити весь комплекс потреб дитини й сформувати в неї систему соціальних і духовних цінностей, що

забезпечать успішну адаптацію до сучасної соціокультурної ситуації;

- рівень естетизації освітнього середовища, естетична виразність;
- здатність середовища до саморозвитку й самооновлення, ефективність використання наявних освітніх ресурсів. Згідно з означеними критеріями, А.Каташовим було розроблено діагностування окремих компонентів освітнього середовища, визначено основні вимоги до інноваційного освітнього проекту, *роздоблено карту оцінки* ефективності освітнього середовища, *основними параметрами* в якій є:

- *результативність діяльності закладу освіти* (рівень знань і загальнокультурного розвитку дітей; ступінь привабливості освітнього закладу й освітніх послуг; ступінь засвоєння педагогами нових технологій, програм, методик; взаємодія з іншими ланками освіти);
- *комфортність* (естетика середовища; санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні умови; фізіологічне обґрунтування режиму роботи; гнучкість формування груп; наявність ситуації вибору змісту, форм освіти; соціально-психологічний мікроклімат);
- *забезпеченість навчальної діяльності* (навчально-матеріальне обладнання закладу освіти; рівень нормативно-правової та організаційно-функціональної забезпеченості; характеристика кадрового потенціалу; рівень і характер управлінської діяльності).

Іншу систему оцінювання інноваційної діяльності було запропоновано співробітниками лабораторії впровадження педагогічних інновацій Інституту педагогіки АПН України. Науковці лабораторії дійшли висновку, що кожну **освітню чи педагогічну інновацію можна розглядати й оцінювати за трьома аспектами**, а саме: **мотиваційним, змістовим та операційним**.

На думку розробників, **мотиваційний** аспект є показником задоволення запитів і потреб суб'єктів інноваційної діяльності в освітньому закладі.

Змістовий - цілісності змісту, форм і методів розвитку, навчання і виховання підростаючого покоління, "а також послідовності змісту та

мобільності форм розвитку, навчання й виховання дітей.

Операційний аспект необхідний для оцінювання якості реалізації проекту інноваційної діяльності.

Кожен з означених аспектів має свої параметри.

Отже, моніторинг результативності впровадження інновацій у практику роботи дошкільних навчальних закладів потребує:

- аналізу всіх її структурних компонентів на основі комплексу показників і критеріїв ефективності функціонування тієї чи іншої освітньої системи;
- визначення інноваційного потенціалу дошкільного навчального закладу;
- з'ясування чинників, за рахунок яких одержують позитивні (негативні) результати, а саме: за рахунок власне інноваційного потенціалу нововведення або за рахунок інших чинників.

Результатом інноваційної діяльності дошкільного навчального закладу є: інноваційний продукт - результат науково-дослідницької розробки;

інноваційна продукція - нові конкурентноздатні освітні послуги.

Врахування результатів наукових досліджень щодо інноваційної діяльності, розробки, апробації та впровадження педагогічних технологій надало змогу вивести такі показники ефективності роботи дошкільного навчального закладу, який здійснює інноваційну діяльність:

- наявність технологій, розроблених педагогічним колективом чи окремим працівником дошкільного навчального закладу;

Вимоги до технологій:

- оригінальність і актуальність запропонованої технології;
- відповідність змісту технології завданням чинних програм розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку, віку дітей, особливостям регіону;
- поетапне висвітлення змісту роботи (завдання, типи, види заняття,

використання методів і прийомів тощо);

- відсутність перевантаження дітей, додержання режиму дня у процесі використання технології;
- висока результативність діяльності учасників освітнього процесу;
- стабільність і тривалість одержаних результатів;
- можливості використання технології іншими педагогічними колективами, окремими педагогами.

- наявність наступності, перспективності та спадкоємності між дошкільною й початковою ланками освіти щодо здійснення інноваційної діяльності;
- вивчення, узагальнення, впровадження та розповсюдження педагогічним колективом дошкільного закладу перспективного педагогічного досвіду;
- участь педагогів дошкільного закладу в професійних конкурсах;
- функціонування в дошкільному навчальному закладі майстер-класу районного (міського) чи обласного масштабу;
- активна й систематична участь педагогів дошкільного закладу в роботі методичних об'єднань, творчих груп, семінарів, інших методичних заходів;
- наявність у дошкільному закладі майданчика стажистів.

Слід зазначити, що аналіз інноваційної діяльності дошкільних навчальних закладів за означеними показниками на кожному з етапів, надає можливість внести необхідні корективи в увесь інноваційний процес.

Оформлення **результатів** інноваційної діяльності може мати такий вигляд:

- => концепція; => програми; => методичні рекомендації;
- => наукові статті, зміст яких відбиває загальні принципи системи роботи, моделей тощо; => посібники; => монографії тощо.